

Tijd voor een deflatie van het begrip verslaving?

Gert-Jan Meerkerk*

Gewoonlijk wordt het begrip verslaving in verband gebracht met excessief en ongecontroleerd gebruik van psychoactieve middelen, zoals alcohol, nicotine, heroïne en cocaïne. Daarnaast lijken ook sommige kansspelen verslavingsgedrag te kunnen uitlokken (Hodgins, Stea & Grant, 2011), al spreekt het officiële diagnostiekhandboek, de DSM-IV (American Psychiatric Association, 1994), van pathologisch gokken en niet van gokverslaving of gokafhankelijkheid. Pathologisch gokken wordt ook niet onder dezelfde noemer ondergebracht als de afhankelijkheden van psychoactieve middelen. Iets wat overigens in de aankomende nieuwe editie, de DSM-V, wel eens anders zou kunnen worden. Naar het zich laat aanzien, wordt de indeling en conceptualisering van de verschillende vormen van afhankelijkheid grondig herzien (Miller & Holden, 2010).

De laatste jaren echter wordt de term verslaving - niet alleen in de volksmond, maar ook in de wetenschappelijke literatuur - meer en meer in verband gebracht met bepaalde excessieve ongecontroleerde vormen van gedrag. Meest in het oog springend zijn internetverslaving (Young & Nabuco de Abreu, 2010) - waaronder ook verslaving aan online-gaming (Grüsser, Thalemann & Griffiths, 2007) en online-pornografie (Kuss & Griffiths, 2011) gevat zouden kunnen worden - en seksverslaving (Levine, 2010). Verder lijken bepaalde eetstoornissen op een eetverslaving (Epstein & Shaham, 2010) en wordt er bijvoorbeeld ook gesproken van Facebook-verslaving (Karaïskos, Tzavellas, Balta & Paparrigopoulos, 2010), koopverslaving (Clark & Calleja, 2008), fitnessverslaving (Lejoyeux, Avril, Richoux, Embouazza & Nivoli, 2008) en zonnebankverslaving (Mosher & Danoff-Burg, 2010). Al deze vormen van verslaving worden ook wel gedragsverslavingen genoemd. Nu is ook in de wetenschappelijke literatuur de term versla-

* Dr. G.-J. Meerkerk is senior onderzoeker bij IVO Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving te Rotterdam. E-mail: meerkerk@ivo.nl.

Masterclass

Het IVO organiseert van woensdag 18 april tot en met vrijdag 20 april de tweede editie van de IVO-masterclass 'Addiction', waarin nationaal en internationaal vermaarde wetenschappers uit verschillende disciplines met elkaar in discussie gaan. De masterclass staat dit keer in het teken van gedragsverslaving.

De volgende vragen staat centraal.

- Is het begrip gedragsverslaving een valide term? Kan gedrag verslavend zijn?
- Aan welke eigenschappen moet een gedraging voldoen opdat het verslaving kan veroorzaken?
- Wanneer is er sprake van verslaving en wanneer van excessief gedrag of enthousiast gedrag? Met andere woorden: wanneer wordt normaal abnormaal en wanneer is er sprake van een stoornis?
- Welke psychologische, neurobiologische en sociologische mechanismen spelen een rol bij gedragsverslavingen?
- Wat zijn de consequenties van de antwoorden op bovenstaande vragen voor preventie en behandeling?

Belangstellenden kunnen de Master Class bijwonen op donderdag 19 april a.s. (voor meer informatie zie www.ivo.nl).

ving al eerder in verband gebracht met bijvoorbeeld liefde of verliefdheid (Peele & Brodsky, 1975/1991), maar het gemak waarmee de laatste jaren het etiket verslaving op sommige wellicht excessief te noemen gedragingen wordt geplakt, doet een inflatie van het begrip verslaving vermoeden.

Het lijkt erop dat al het gedrag dat door mensen als prettig (en daarmee belonend) wordt ervaren, bij een aantal van deze mensen tot verslavingsgedrag leiden. De grote verscheidenheid aan verschijningsvormen draagt ertoe bij dat (gedrags)verslaving in welke vorm dan ook, binnen een populatie een vaak voorkomende stoornis is.

Een recente review komt tot de conclusie dat bijna de helft van de populatie tekenen van een verslaving vertoont in een periode van een jaar (Sussman, Lisha & Griffiths, 2011). Dit lijkt een alarmerend bericht.

Maar het roept ook de vraag op of er in al deze gevallen wel sprake is van afwijkend, disfunctioneel of 'gestoord' gedrag waarvoor hulpverlening en preventie in het leven moet worden geroepen. Sussman e.a.

suggereren dat verslaving een natuurlijk onderdeel vormt van het menselijk bestaan of, zoals Marks (1990) provocerend al stelde: 'Life is a series of addictions and without them we die' (p. 1389).

Literatuur

- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Clark, M., & Calleja, K. (2008). Shopping addiction: A preliminary investigation among Maltese university students. *Addiction, Research and Theory*, 16, 633-649.
- Epstein, D.H., & Shaham, Y. (2010). Cheesecake-eating rats and the question of food addiction. *Nature Neuroscience*, 13, 529-531.
- Grüsser, S.M., Thalemann, R., & Griffiths, M.D. (2007). Excessive computer game playing: Evidence for addiction and aggression? *CyberPsychology and Behavior*, 10, 290-292.
- Hodgins, D.C., Stea, J.N., & Grant, J.E. (2011). Gambling disorders. *Lancet*, 378, 1874-1884.
- Karaiskos, D., Tzavellas, E., Balta, G., & Paparrigopoulos, T. (2010). Po2-232 Social network addiction: A new clinical disorder? *European Psychiatry*, 25, 855-855.
- Kuss, D.J., & Griffiths, M.D. (2011). Internet sex addiction: A review of empirical research. *Addiction Research and Theory*, 19, 1-14.
- Lejoyeux, M., Avril, M., Richoux, C., Embouazza, H., & Nivoli, F. (2008). Prevalence of exercise dependence and other behavioral addictions among clients of a Parisian fitness room. *Comprehensive Psychiatry*, 49, 353-358.
- Levine, S.B. (2010). What is sexual addiction? *Journal of Sex and Marital Therapy*, 36, 261-275.
- Marks, I. (1990). Behavioural (non-chemical) addictions. *British Journal of Addiction*, 85, 1389-1394.
- Miller, G., & Holden, C. (2010). DSM-V at a Glance. *Science*, 327, 770-771.
- Mosher, C.E., & Danoff-Burg, S. (2010). Addiction to indoor tanning: Relation to anxiety, depression, and substance use. *Archives of Dermatology*, 146, 412-417.
- Peele, S., & Brodsky, A. (1975/1991). *Love and addiction*. New York: Taplinger/Signet.
- Sussman, S., Lisha, N., & Griffiths, M. (2011). Prevalence of the addictions: A problem of the majority or the minority? *Evaluation and the Health Professions*, 34, 3-56.
- Young, K.S., & Nabuco de Abreu, C. (Eds.) (2010). *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.